

Ewoud Sanders

Een onbekende
bekende: **Nono**

De Buitenkant, Amsterdam 2006

In vrijwel al zijn boeken spelen Amsterdammers en het plat-Amsterdams een belangrijke rol. Onder zijn schrijversnaam Nono is hij bij sommigen nog wel bekend, maar vrijwel niemand weet wie er achter dit pseudoniem schuilgaat. Een portret van J.B. Uges, een man die probeerde humorist te zijn. 'De heer Nono is zéér bepaaldelijk géén humorist!'

Johannes ('Jo') Bernardus Uges werd op 11 oktober 1890 geboren in Utrecht, maar hij bracht zijn jeugd door in Kampen in Overijssel. Op zijn zeventiende verhuisde hij naar Amsterdam. Daar ging hij bij de spoorwegen werken, de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, tot hij werd opgeroepen voor militaire dienst. In het enige vraaggesprek met Uges dat bewaard is gebleven, een kort interview dat op 24 januari 1948 verscheen in het *Dagblad Den Haag*, vertelt hij dat hij zich in het leger vooral bekwaamde in het maken van gedichtjes.

's Avonds maakte ik gedichtjes op alles en iedereen. De volgende morgen gingen ze naar een drukker in Utrecht. Soldaten zijn gesjochte jongens en een ervan kocht [lees: verkocht] mijn schepingen 's middags à raison van drie centen per stuk. Op een dag maakte mijn commandant me attent op 't feit, dat ik de sergeant-majoor nog nooit met een rijm had bedacht. Die avond ging dus de sergeant-majoor onder het poëtische mes en aangezien hij mij en ik hem niet al te best kon luchten, kwam hij er niet erg gunstig af. Toen de volgende middag dit rijm van de drukker kwam, was de vreugde van de hele troep onmiskenbaar. Maar de sergeant-majoor schuimbekte: insubordinatie! Ik moest op 't matje komen, maar alle legersterren samen konden me niets maken: insubordinatie, accoord, maar op bevel van mijn commandant...

Kennelijk had Uges de smaak te pakken gekregen, want in de

decennia daarna legde hij zich toe op het schrijven van komische gedichten, schetsen, liedjes, blijspelen en humoristische boeken. Hij deed dit onder het pseudoniem Nono. Hij had voor dit pseudoniem gekozen, zo vertelde hij eens, omdat hij zichzelf Nono noemde toen hij net leerde praten.¹

Over Nono (soms ook als NoNo geschreven) is bij mijn weten nooit eerder een langer stuk geschreven. Hij ontbreekt in de gangbare biografische naslagwerken, en bij diverse archieven en documentatie-instellingen was heel weinig over hem te vinden. Naast ‘administratieve’ gegevens² moeten we het vooral doen met kleine berichtjes uit de digitale krantencollectie van de Koninklijke Bibliotheek, die vier kranten bevat uit de jaren 1910–1945.

In deze collectie komen we Nono voor het eerst tegen in 1922, in een advertentie voor het *Uiltje, Weekblad voor humor en satyre*.³ Wie zich abonneert op het *Uiltje*, zo lezen we hier, ontvangt gratis twee ‘succes-cabaret-liedjes’, waaronder ‘Holland droog!’ van Nono, dat toen op het repertoire stond van de bekende ‘amusementszanger’ Kees Pruis (1889–1957). Naspeuringen bij het Theater Instituut leren dat zowel de tekst als de melodie van dit liedje van Nono is. De tekst begint als volgt:

't Was een zachte zomeravond

En ik sprak op een terras,

Een vermaard geheelonthouder,

Die toevallig nuchter was.

¹ Mededeling van J. Stevens uit Gouda. Uges kwam vroeger bij de ouders van Stevens over de vloer.

² Die gegevens zijn voornamelijk afkomstig uit het Bevolkingsregister Amsterdam, de Burgerlijk Stand Amsterdam, het Bevolkingsregister Watergraafsmeer (van 1911 tot 1917 woonde Uges in Watergraafsmeer, dat toen nog een zelfstandige gemeente was), de telefoongidsen van Amsterdam uit de periode 1948–1954 en van het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag. Voor de Amsterdamse gegevens dank ik Erik Schmitz, medewerker van het Gemeentearchief Amsterdam.

³ Deze advertentie is opgenomen in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 20 juni 1922.

HOLLAND DROOG

REPertoire LOUIS SETON.

TEKST EN MUZIEK VAN

-NONO-

(VAN UILTJE'S WEEKBLAD)

N.V. UITGEVERSMATSCHAPPIJ „NOOIT GEDACHT”

VOOR DEN HANDEL, BIJ G. ALSBACH & Co AMSTERDAM

Tous droits d'Édition, d'Élaboration, de Production, de
Reproduction et d'Arrangements réservés pour tous pays.

PRIS 0.60

Copyright by
J. B. UOES, AMSTERDAM.

Onder 't drinken van een slokkie
Heeft hij in 't geheim gezegd,
Dat, gelijk met 't Zuider-soppie,
Heel ons land wordt drooggelegd.

Refrein:

En 't is bepaald geen grappie
We komen zonder happie, happie, happie.
Holland zonder alcohol,
Allen droog en nergens lol.
Maar den moed dien laten we dan toch niet zakken.
Want zoolang het nu nog kan,
Nemen wij 't er lustig van
En we gaan er straks nog lekker eentje pakken.

Indertijd was het gebruikelijk dat de dagbladen wekelijks de inhoud van de bekendste weekbladen en tijdschriften samenvatten. Veel van die weekbladen en tijdschriften zijn nu niet meer te raadplegen; ze zijn helemaal niet of slechts zeer incompleet bewaard gebleven. Maar uit die inhoudsopgaven weten we dat Nono vanaf 1923 bijdragen leverde aan onder meer *Het Leven*, *Astra* (beginnend met 'een echt Amsterdamsch feestverhaal', zoals *Het Vaderland* het samenvatte⁴) en *Nova* (met als eerste bijdrage 'belevenissen in een Jordaan-bioscoop'⁵).

In 1924 schreef Uges zijn eerste eenakter, een 'vroolijk spel in één bedrijf', zoals hij het noemde. Het is getiteld *Arme rijken* en gaat over een omhooggevalen Amsterdamse aardappelverkooper en zijn vrouw die zich met behulp van twee vreemde-woordenboekjes en een etiquettegids deftiger proberen voor te doen dan zij zijn. Woeker heeft hen rijk gemaakt, maar ze zijn arm

⁴ *Het Vaderland*, 11 oktober 1926.

⁵ *Het Vaderland*, 12 januari 1930.

van geest gebleven, wat onder meer blijkt uit de vele verhaspelingen die Uges hen in de mond legt. Zo zeggen zij *stolseteren* voor *solliciteren*, *observatorium* voor *conservatorium*, *convieert* voor *convenieert*, *sweathart* wordt *zweethart* en ook *veni, vidi... voici* is nét niet helemaal correct.⁶

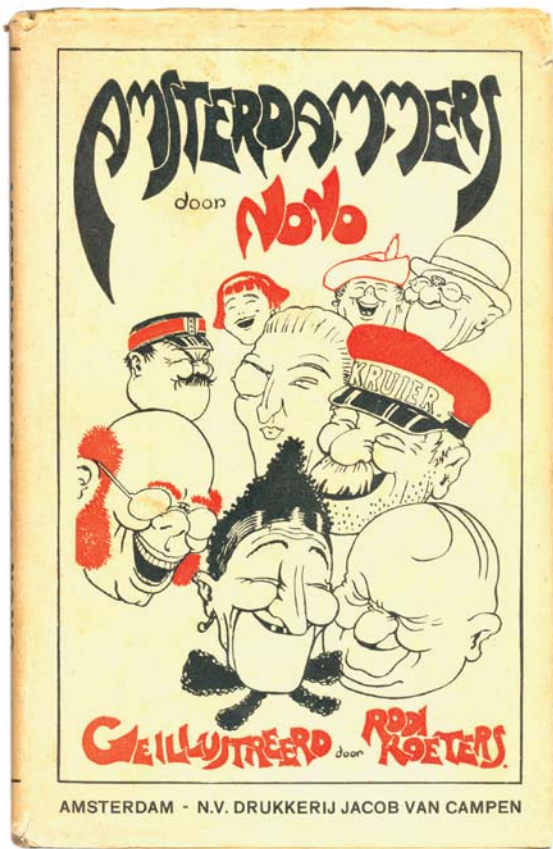
Sinds begin 1927 verzorgde Nono voor de AVRO-radio, van kwart over zes tot kwart voor zeven 's avonds, een rubriek getiteld 'Vroolijk half uurtje'. Hier droeg hij verhalen voor, die hij vervolgens publiceerde in tijdschriften of in een boek. Zijn eerste boek, getiteld *Amsterdammers*, verscheen medio 1927 bij uitgeverij S.L. van Looy.

Dit werk, schreef *Het Vaderland* op 11 augustus 1927, moest het vooral hebben van Nono's kennis van het Amsterdamse dialect:

Het fond van deze gebundelde vertellingen is een kleine speculatie. Het hoopt nl. op de loftuiging [sic] 'Echt, hè?', welke makkelijk gegeven wordt, als iemand het volk en de volksspraak beschrijft. De heer Nono kent het Amsterdamsche dialect van haver tot gort. Hij groeit er in. Hij weet precies, hoe men in 'Mokum' de klinkers verbastert en hij kent àl de grappige uitdrukkingen van het volk, als 'praote op afbetaoling' (voor stotteren), enz. Op dit fond bouwde hij dus een boek. Alle eer voor zijn kennis! Maar zoodraa men dit fond wegneemt, valt de heele zaak in duigen en blijft er niets over.

Amsterdammers is nog altijd Nono's bekendste boek. Het was ook zijn succesvolste werk. Tot 1960 werd het zeker negenmaal herdrukt.

⁶ De enige (semi-)openbare collectie waarin een exemplaar van *Arme rijken* bewaard is gebleven, is de bibliotheek van de Nederlandse Vereniging voor Amateurtheater (NVA) in Den Haag. Daar beschikt men over een vijftiende druk van dit stuk, dat vaak is gespeeld. Nono schreef nog diverse andere eenakters, waaronder *Het Jubileum*, *Het Huwelijksbureau*, *De Waarheid*, *Hun dag werd goed* en *Te bont*. Sommige van die stukken zijn in zijn boeken terechtgekomen.

Omslag van de gebonden editie van *Amsterdammers* uit 1929

Omslag van de paperbackeditie van *Amsterclammers* uit 1930

Wat Uges indertijd veel voldoening moet hebben gegeven, is dat Esther de Boer-Van Rijk, toen een zeer bekende actrice, enkele verhalen uit *Amsterdammers* voordroeg op de radio. Dit werd in de dagbladen aangekondigd als 'Voordrachten in Jordaansch dialect'.⁷

In 1928 nam Esther de Boer-Van Rijk een eenakter van Nono op in haar repertoire: *De Waarzegster* – een stuk dat nergens bewaard is gebleven. Esther de Boer-Van Rijk voerde dit stuk op in Brussel en Antwerpen, samen met *De Meid*, een klassieker van Herman Heijermans. 'In beide plaatsen had zij veel succes', meldde een krant, 'al had zaal voller kunnen zijn'.⁸

In 1931 verscheen Nono's tweede boek, *Dubbel Zes*, uitgegeven door Andries Blitz. Het jaar daarop publiceerde Jo Uges, eveneens bij Andries Blitz, voor het eerst een boek waarin hij zijn eigen naam bekendmaakte. Het gaat om *Klaar achter?*, een 'luchtige, populaire causerie' over de Nederlandse spoorwegen. In de besprekingen van dit boek blijkt meteen hoe men indertijd tegen het werk van Nono aankeek. De *Groene Amsterdammer* was positief over *Klaar achter?* en toonde zich verrast dat Uges ook zakelijk en informatief kon schrijven, want de krant vond Nono met zijn 'onverwoestbare gijn' 'een der slechtste nog in leven zijnde grapjassen'.⁹

De positieve bespreking in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* laat zien dat Nono indertijd wel degelijk bekendheid genoot, want de recensie begint met de zin: 'Nono, den radioluisteraars en magazineliefhebbers welbekend'.¹⁰

⁷ Citaat uit *Het Centrum* 24 september 1927. Esther de Boer-Van Rijk zou verschillende malen werk van Nono voor de radio voordragen.

⁸ *Het Vaderland* 11 april 1928. Overigens noemt Esther de Boer-Van Rijk Jo Uges niet in haar memoires, *Ik kijk terug. Episodes uit mijn leven*, die in 1934 verschenen.

⁹ *Groene Amsterdammer*, 25 juni 1932.

¹⁰ Ongedateerd knipsel uit de collectie van het Letterkundig Museum. Uges gaf ook lezingen over *Klaar achter?* In een verslagje van zo'n lezing in *Het Vaderland* van 6 november 1935 werd hoog opgegeven van Nono's redenaarskwaliteiten: 'Nono [...]

In 1932 werd Uges hoofdredacteur van een nieuw, humoristisch-satirisch weekblad, *Unicum* geheten, dat tot 1944 zou bestaan.¹¹ In 1934 volgde zijn dikste boek, de ‘humoristische roman’ *Vernis*, die vernietigend werd besproken door de *Haagsche Post*. ‘Humoristisch zijn is een hemelsche gave’, luidde de openingszin. ‘Humoristisch *willen* zijn is een helsche temptatie voor de slachtoffers van den “humorist”. De heer Nono is zéér bepaaldelijk géén humorist en hij wil – eerlijk en oprecht – gaarne humoristisch zijn.’¹²

In het artikel in de *Haagsche Post* wordt F. de Sinclair genoemd als iemand die wél humoristisch kan schrijven. F. de Sinclair was de schrijversnaam van August Herman van der Feen (1873–1953), een man die tientallen humoristisch bedoelde boeken op zijn naam heeft staan, met als bekendste de zogenoemde Meneer Focus-reeks. In 1936 nam F. de Sinclair het voor Nono op, in het voorwoord bij diens volgende boek, *Half om half*, dat verscheen bij Jacob van Campen in Amsterdam. ‘Het is een zonderling iets in de toonaangevende kringen der Vaderlandsche letteren’, verzuchtte Sinclair. ‘Men is daar namelijk als de dood voor het komische.’

Vond Sinclair Nono goed? Zeker: ‘Er is wel geen tweede schrijver in ons land die, gelijk Nono, het komische van den Amsterdamschen volksaard – welken reeds Breëro verkende – zo levensecht weet weer te geven.’

Het is een aspect dat telkens terugkeert – Uges als kenner van

is een komisch causeur, zooals men ze zelden treft in dit land. Zijn verhaal is oogen-schijnlijk alleen een aaneenschakeling van grappen, maar wie goed luistert merkt dat hij onder de hand heel wat wetenswaardigheden van het bedrijf der Nederlandsche Spoorwegen vertelt.’

¹¹ Zie voor een beschrijving Joan Hemels, Renée Vegt *Het geïllustreerde tijdschrift in Nederland*. Deel 1 (1993) pp. 389-391.

¹² *Haagsche Post*, 26 mei 1934. Ook *Het Vaderland* was zeer negatief over dit boek. Op 16 november 1934 schreef deze krant: ‘Het zijn nogal cliché-types die Nono ten tooneele voert. Zijn grapjes zijn ook nogal kleinburgerlijk.’

De tekening op het omslag van *Half of half*, uit 1936, is van Harmsen van Beek

de Amsterdamse volksaard én van de Amsterdamse volksspraak. Klopt dit beeld? Beheerste Uges het plat-Amsterdams inderdaad tot in de puntjes?

Zeker is dat zijn boeken nog altijd waardevolle bronnen zijn voor het Amsterdamse dialect; als zodanig zijn ze ook door de wetenschap erkend. Zo vinden we twee van zijn publicaties terug in *Hij zegt wat! Grepen uit de Amsterdamse volkstaal* (1948) van Johanna C. Daan. Ook wordt hij genoemd in de *Bibliografie der dialecten van Nederland 1800–1950*, in 1958 samengesteld door P.J. Meertens en B. Wander.

In zijn boeken voert Uges veel Amsterdammers sprekend op. Hij gebruikte hiervoor een fonetische weergave – een komisch stijlmiddel, maar zonder twijfel zal Uges zijn best hebben gedaan om de klanken van het Amsterdams zo zorgvuldig mogelijk vast te leggen. In de eerste drukken van *Amsterdammers* is achterin een woordenlijst opgenomen, die begint met een verklaring van deze fonetische weergave. ‘Aa = ei, of ij’, schrijft Uges, wat mogelijk een grapje is, want ei en ij klonken ook toen al hetzelfde. Verder geeft hij aan dat we *ao* als ‘aa’ moeten interpreteren, *oa* als ‘oo’ en *ei* als ‘ee’.

In het boekje leidt dit alles tot zinnen als:

Klesse is klesse, as ie lichaamsbeweiging noadig het, dan is de bus 'n goed ding. Je neimt 'n tienrittekaart en je bint geneise. Of niet?

Maor as ie wat breikbaors te fefoere het, soa-as ik hieroa, dan gaot d'r niks boafe de tram.... Stop ie effe an de Weisperpoart maot?¹³

Nou staan er in dit fragment geen onbegrijpelijke woorden, geen echte volkswoorden. Zoals gezegd zijn die in dit boekje terechtgekomen in een lijstje achterin – althans tot de derde of vierde druk.¹⁴ Tussen de 67 ingangen op dit lijstje vinden we

¹³ Nono, *Amsterdammers* (Amsterdam 1929²), p. 49.

¹⁴ Waarom deze woordenlijst is geschrap, is niet bekend. Niet om het boekje

woorden als *bikkesement* voor 'eten', *hassebassie* voor 'borrel' en *miggelaar* voor 'iemand die op de uitkijk staat'.

Uit allerlei andere bronnen weten we dat dit inderdaad woorden zijn die indertijd in Amsterdam werden gebruikt. Overigens mijdt Nono de meer aanstootgevende woorden – scheldwoorden of erotisch getinte taal. Het moest wel gezellig blijven! Zo schreef hij in het eerder genoemde *Half om half*, in de beschrijving van een 'historische' woordenwisseling in de Amsterdamse tram:

Inmiddels trok nummer vier zich tegen de tram op. Wederom dreigde er een verstopping te ontstaan, doordat nummer een weer op 't balcon verscheen en 't noodig achtte een nog in aantocht zijnde vrouw toe te schreeuwen: 'Hou jai effe Hinkie fast, dan kan Lein 't ouwe mins hellepe.' En 'n aanrijdende auto bespeurende: 'Kaak uit.....' In plaats van het knetterende scheldwoord, dat op dat 'kaak uit' volgde heb ik maar een paar stippeltjes geplaatst.¹⁵

Zeker is ook dat Jo Uges zichzelf zeer bekwaam achtte in de Amsterdamse volkstaal. We weten dat uit de enige aan hem gerichte brief die in een openbare collectie bewaard is gebleven. Het gaat om een brief die uitgeverij Van Loghum Slaterus, gevestigd in Arnhem, op 27 september 1937 aan J.B. Uges schreef. De tekst luidt:

Naar aanleiding van ons onderhoud over een Jordaans woordenboek en het boekje over Bargoens, dat u mij toezond, heb ik uw voorstel ernstig overwogen. Ik ben echter tot de conclusie gekomen,

dunner te maken, want telt de tweede druk nog 112 pagina's, inclusief drie pagina's woordenlijst, de vierde druk, die net iets 'ruimer' is gezet, telt 116 pagina's zonder woordenlijst én zonder de aardige tekeningen van Rodi Roeters. Het schrappen van deze woordenlijst is opmerkelijk, want het is de vraag of alle lezers vertrouwd waren met woorden als *gannefer* ('dief'), *geknijsd* ('gezien') en *niese* ('meisje' of 'vrouw'). Overigens is de betekenis vaak redelijk goed uit de context op te maken. In latere publicaties plaatste Uges bij minder bekende volkswwoorden vaak een voetnoot.

¹⁵ Nono, *Half om half* (Amsterdam 1932), p. 32.

dat de uitgave ervan niet op mijn weg ligt. Het lijkt mij alleen kans van slagen te hebben, indien het door een Amsterdamse uitgeverij wordt ter hand genomen, daar het toch verreweg het grootste deel in Amsterdam moet worden verkocht. Ik kan van hieruit de situatie daar moeilijk beoordelen en heb evenmin de relaties, nodig om een dergelijk boek erin te krijgen. Met dank voor de inzage zend ik U hierbij zowel uw copie als het gezonden boekje terug.¹⁶

Dat 'boekje over Bargoens' is nagenoeg zeker *De gabbertaal. Woordenlijst van het Bargoens* van E.G. van Bolhuis, een boekje van honderd bladzijden, dat begin februari 1937 was verschenen. Wat Uges precies voor ogen heeft gestaan met zijn *Jordaans woordenboek*, en of hij slechts een deel van de kopij of het complete manuscript had voltooid, is helaas niet bekend.

In 1940 publiceerde Nono het boek *Zeven*, dat in een paar regels werd neergesabeld in *Het Vaderland*. De eerste zin van de bespreking luidt: 'Wie "Dubbel Zes" kent, weet wie Nono is: een grapjas.'¹⁷

Ook in *Zeven* vinden we weer veel plat-Amsterdams, vrijwel zonder voetnoten. Om de lezers tegemoet te komen, legde Uges het platte of Bargoense woord vaak uit in de tekst. Zo leven we bijvoorbeeld:

'Jao, dat sat soa. Ik sei teige-n-em: foel je d'r wat foar om een gefalle meideminsch weir op de bein te brengen, geif me dan een joetje. Maor lauw, daor was ie te gierig foar. Nou en toen nam ik et. Dat sou U oak gedaon hebbe, as U amperan te bikke het.'

¹⁶ De brief is aanwezig in de collectie van het Letterkundig Museum in Den Haag, signatuur: MM1989L-005372.

¹⁷ *Het Vaderland*, 5 december 1940. Uges schreef nog enkele andere boeken die verder niet ter sprake zullen komen. Het gaat om (ongedateerde) reclamewerkjes voor rijwielfabriek Gazelle, met titels als *Per Gazelle door ons land*; *De eeuw van het verkeer*; *Kris en kras door ons land*; *Uit het dagboek van een Gazelle rijwiel*; *Sport en spel en Dieren en dieren*. Ook schreef hij in 1931 voor *Wat niet in Baedeker staat. Het boek Amsterdam* een bijdrage over 'Hebbelijkheden en onhebbelijkheden van Amsterdammers'.

‘Hoeveel is een joetje?’ informeerde het heertje, dat reeds duim en wijsvinger in een vestzak liet glijden.

“n Tientje maor.”¹⁸

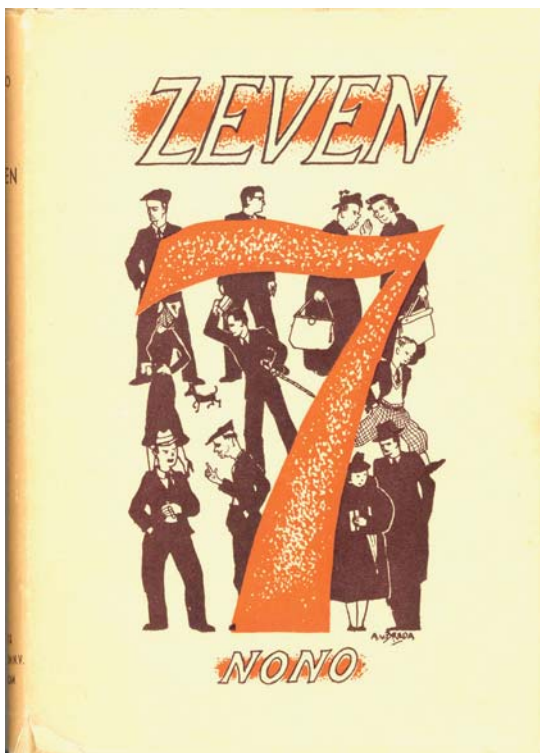
Over de laatste vijftien jaar van het leven van Jo Uges zijn we – onder meer doordat er voor die jaren nog geen digitale kranten beschikbaar zijn – relatief slecht geïnformeerd. Uges had zijn werk bij de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij jarenlang gecombineerd met zijn letterkundige werk. In 1928 was hij naar Haarlem verhuisd, waar hij acht jaar bleef wonen. Toen hij in 1936 terugkeerde naar Amsterdam gaf hij als beroep ‘letterkundige en journalist’ op. Kennelijk had hij nog een nevenfunctie, want in de naoorlogse telefoonboeken van Amsterdam – van 1948 tot 1954 – staat als zijn beroep vermeld: collecteur van de Nederlandse staatsloterij.

Daarnaast was hij na de Tweede Wereldoorlog een tijd in dienst bij de Amsterdamse politie of bij de reservepolitie – dat is niet helemaal duidelijk. Een verwant van Uges, die zich meldde na een oproep in *NRC Handelsblad*, schreef hierover het volgende:

Oom Jo was de enige broer van mijn grootmoeder van vaders zijde. Hij was het nakomertje in een gezin, dat verder uit vijf oudere zusters, vader en moeder bestond. Was dat de reden, dat ik aan mijn jongste jaren de indruk heb overgehouden, dat hij nooit helemaal au sérieux werd genomen? Hij gold een beetje als een flierefluiter, die niet al te veel in zijn mars had en wiens maatschappelijke carrière daarom niet veel te betekenen had. Tot ieders verbazing verscheen hij niet lang na de oorlog in politie-uniform. Ook daar werd nogal badinerend over gedaan.

Mijn herinnering: het hoofdstedelijke politiekorps was niet met

¹⁸ Nono, *Zeven* (Amsterdam 1940), p. 48.

Het omslag van *Zeven*, verschenen in 1940.

vlag en wimpel uit de bezetting gekomen. Er moesten daarom nogal wat vacatures vervuld worden. Zijn benoeming dankte hij, zonder enige politie-ervaring, aan zijn betrokkenheid bij de illegaliteit of althans aan goede connecties met lieden uit die kringen. Het spot-tende commentaar op wat hij daar uitspookte luidde eens ‘de hoofdcommissaris amuseren’.

Amusant was hij inderdaad. Een Lebemann, altijd vol verhalen, grappen en grollen. Wij kinderen vonden het heerlijk als hij langs kwam.¹⁹

In 1947 publiceerde Nono een dun boekje getiteld *Onbekende bekenden: Kokadorus en andere Amsterdamse straattypen*, waarin hij herinneringen ophaalde aan figuren als Simon Pijpekop, Jopie Koppie en Jossie de Hondenmepper. Dit boekje werd uitgegeven in de reeks ‘De wijze Jacob’ van uitgeverij Jacob van Kampen. Kenmerkend voor de stijl van Nono is hoe hij aan het slot van dit boekje de lezers laat weten dat aanvullingen welkom zijn:

Het is niet uitgesloten, of beter: het is zeker dat menig- een, die dit boekje heeft gelezen, niet voldaan zal zijn omdat er naar zijn mening nog straattypen onbeschreven zijn gelaten of/en omdat van gereleveerde typen onvoldoende is medegedeeld. Laat die ‘menig- een’ dat niet onder zich houden. Uitgeverij Jacob van Campen en ik houden ons aanbevolen voor de toezending van aanvullingen. De medewerking van ‘menig- een’ kan een eventuele volgende druk ten goede komen. In verband hiermede zal van heden af De Wijze Jacob vol verlangen dagelijks een paar malen naar de brievenbus gaan, welke is bevestigd aan de binnenzijde van de deur der Uitgeverij Jacob v. Campen, O.Z. Voorburgwal 87, Amsterdam.²⁰

¹⁹ Uit een e-mail van Hans Meesman uit Lopik. Naspeuringen bij het politiemuseum in Apeldoorn en in Zaandam hebben geen nadere informatie opgeleverd over Uges’ loopbaan bij de Amsterdamse politie of reservepolitie.

²⁰ Nono, *Onbekende bekenden* (Amsterdam [1947]), p. 39.

In het vraaggesprek dat het *Dagblad Den Haag* ter gelegenheid van het verschijnen van *Onbekende bekenden* met Uges hield, komt terloops ter sprake dat hij kort daarvoor is bevorderd tot hoofdinspecteur (niet te verwarren met hoofdcommissaris). In dit vraaggesprek vertelt Uges dat het soms raar kan lopen in de schrijverij: in de jaren twintig was hem gevraagd om een revue te maken, maar toen durfde hij dat nog niet aan. En nu had hij een revue op de plank liggen, maar wilde geen enkele schouwburg dit stuk hebben.²¹

In 1949 speelde Jo Uges een rolletje in de film *Een koninkrijk voor een huis*, een humoristische film over een stel uit de Jordaan dat wegens de woningnood moet gaan inwonen bij een deftig echtpaar aan de Amsterdamse Apollolaan (de zoon van het ene stel raakt verliefd op de dochter van het andere).²² Een jaar later verscheen zijn laatste boek, bij uitgeverij Zomer en Keuning: *Van rijden, varen en vliegen: het vervoermiddel door alle eeuwen*.

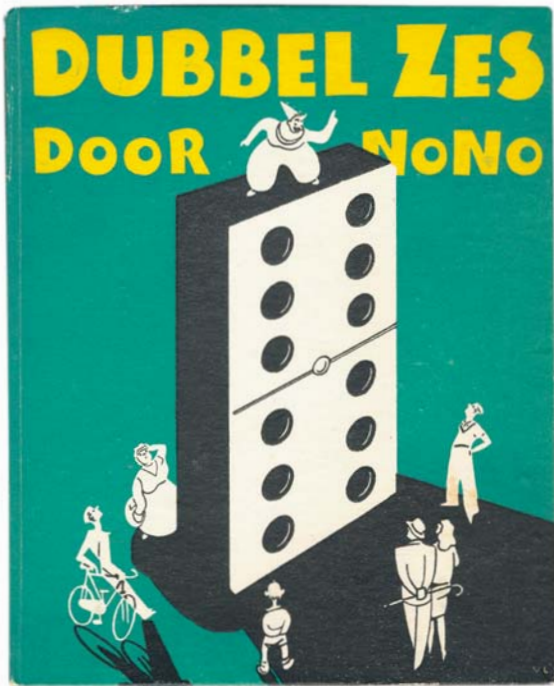
Het oordeel over het complete oeuvre van Uges werd in 1953 geveld door de samenstellers van het *Lectuur-Repertorium*, een katholiek naslagwerk dat vaststelde of boeken wel of niet geschikt waren voor het roomse volksdeel. Het werk van Uges kon geen kwaad, vonniste het *Lectuur-Repertorium*, maar goed was het evenmin. 'Behalve een vulgarisatiewerk over spoorwegtechniek, schr[eef] hij o.m. onschuldige éénakters, een paar romans en humoristisch-bedoelde schetsen, waarvan de humor meestal vrij banaal blijft.'²³

Jo Uges stierf op 7 oktober 1954 in Amsterdam, 63 jaar oud. In de kranten verscheen een sobere overlijdensadvertentie, een 'enige en algemeene kennisgeving', alleen ondertekend door zijn vrouw, G.M. Uges-Visser. 'Heden ging geheel onverwacht

²¹ *Dagblad Den Haag*, 24 januari 1948.

²² Zie over deze film: Henk van Gelder, *Hollands Hollywood* (Amsterdam 1995), p. 63.

²³ Jos Baers, Paul Hardy (red.) *Lectuur-Repertorium*, deel 2 (Tilburg 1953), p. 1825.

Omslag van de tweede druk van *Dubbel zes*, verschenen in 1947. Een stijlvoorbeeld, te vinden op pagina 159, uit een verhaal over twee mannen die gaan vissen: 'Broes ogen hingen als bij een schelvis uit de kassen, hij zweeg als een karper, hij verroerde geen vin, hij had een hoofd als een kreeft, hij hapte niet en toch had men hem beet.'

van ons heen', zo luidt de tekst, 'mijn innig geliefde Man, onze lieve Broeder, Zwager en Oom, Johannes Bernardus Uges, in leven schrijver onder pseudoniem Nono'.

Een dag voor de teraardebestelling op de Nieuwe Oosterbegraafplaats schreef *De Telegraaf*:

Een bekend schrijver van humoristische en populair-wetenschappelijke boeken, de heer J.B. Uges, is te Amsterdam overleden. [...] Gedurende een grote reeks van jaren werkte hij mede aan vele dag-, week- en maandbladen, en velen herinneren zich zijn humoristische bijdragen in het weekblad 'Uiltje'. Ook onze bladen hebben, ook nog in recente tijd, dikwijls artikelen van de thans ontslapen schrijver gepubliceerd. Nono had zeer veel trouwe lezers, bij wie hij door zijn boeiende verteltrant zeer geliefd was.'²⁴

Was die boeiende verteltrant toen al geruime tijd omstreden, wie nu de boeken van Nono leest zal slechts zeer zelden in de lach schieten, laat staan schaterlachen. Dit doet echter niks af aan hun waarde als bronnen voor het plat-Amsterdams. Zonder twijfel heeft Nono ervoor gezorgd dat sommige Amsterdamse woorden in de eerste helft van de 20ste eeuw grotere bekendheid kregen bij het algemene publiek – via zijn boeken, via zijn eenakters, via zijn lezingen en zijn radiovoordrachten. Om al die redenen is het wel degelijk de moeite waard om te weten wie er achter het pseudoniem Nono schuilging: een man die over onvoldoende talent beschikte om een goede humorist te zijn.

Overigens heeft Uges zelf een keer zo'n humorist beschreven. We komen 'm tegen in *Half om half* uit 1936, in een beschrij-

²⁴ *De Telegraaf* 11 oktober 1954. Hoewel Uges ook journalistiek werk had gedaan, verscheen er geen necrologie van hem in het vaktijdschrift *De Journalist*. Naspelingen in *Tap. Tijdschrift voor de Amsterdamse Politie* leverden niks op, maar daarin verschenen indertijd nog geen necrologieën.

ving van een huwelijksfeest in de Jordaan ('De trouwdag van Marie en Toon'). De komiek die het gezelschap moet vermaken, tapt oude moppen en zingt slechte liedjes en de gasten klappen van opluchting als de man klaar is. De woorden die Uges kiest om een en ander te beschrijven zeggen veel over zijn eigen niveau als humorist:

In een klein half uur wist de humorist zich van een viertal liedjes, benevens van zes moppen te ontdoen, welke laatste den pias van Nero het leven zouden hebben gekost, omdat Nero van zijn grapjes noviteiten verwachtte. Meer uit medelijden dan uit appreciatie van de gegeven kunst werd krachtig geapplaudisseerd. Het geluid dat de klappende handen voortbrachten, kon dat van een mitrailleusevuur zeer zeker in sterkte overtreffen.

En daarmee was het laatste woord aan Nono.

Colofon

Een onbekende bekende: Nono
verscheen als Koppermaandaggeschenk
op 8 januari 2007 en werd u aangeboden door
Uitgeverij De Buitenkant, Zetterij Chang Chi Lan-Ying,
Offsetdrukkerij Jan de Jong,
Boekwinkel Minotaurus en Ewoud Sanders

Tekst © Ewoud Sanders
Zetwerk & opmaak Chang Chi Lan-Ying
Letter Capitolum van Gerard Unger
Drukvormen Lenoirschuring
Druk Offsetdrukkerij Jan de Jong
Papier binnenwerk Reference 80 gr/m²
Papier omslag Bioset 150 gr/m²
Cahiersteek Binderij Van Waarden
Oplage 500 exemplaren
Omslagillustratie is van Rodi Roeters uit
de eerste druk van *Amsterdammers* (1929)

*Koppermaandag valt op de eerste maandag na Driekoningen
en is de dag van de drukkersgezellen.
Zij gingen vroeger met zelfgedrukte prenten of kalenders
bij klanten langs om ze aan te bieden.
Van het hiervoor ontvangen 'kopper'geld werd er feest gevierd.*